

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av ett hovrättsbeslut – beslag

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

TV4 Aktiebolag

Ombud: Advokaterna UI och DN

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts beslut den 28 mars 2023 i mål Ö 2240-23

Yrkanden

Jag yrkar att Högsta domstolen ska förklara att det inte förelegat något hinder mot att beslagta ett minneskort i en kamera från en fotograf vid TV4 Aktiebolag (TV4).

Målet kan därefter avskrivas från vidare handläggning.

Frågan i målet

Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar om yttrandefrihetsgrundlagarnas förbud mot censur hindrar beslag i brottsutredande syfte från journalister eller medieföretag.

Bakgrund

Den 7 februari 2023 beslutade Polismyndigheten att beslagta ett minneskort i en kamera från en fotograf vid TV4 Aktiebolag (TV4).

Grunden för beslaget var att fotografen kunde misstänkas för brott mot fotograferingsförbudet enligt 5 kap. 9 b § rättegångsbalken.

Domstolarna

Tingsrätten fastställde Polismyndighetens beslut.

TV4 överklagade tingsrättens beslut och yrkade att beslaget ska hävas. Åklagaren motsatte sig ändring av tingsrättens beslut.

Hovrätten, som hävde beslaget, uttalar i sina beslutsskäl bl.a. följande.

Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning att förutsättningarna för beslag i 27 kap. 1 § första stycket 1 rättegångsbalken i och för sig är uppfyllda. Det som TV4 har anfört föranleder inte någon annan bedömning i den delen.

Hovrätten ansluter sig även till tingsrättens bedömning att fotograferingsförbudet i 5 kap. 9 b § rättegångsbalken reglerar det sätt på vilket uppgifter får anskaffas och att beslaget därför inte står i strid med reglerna om anskaffarfrihet i 1 kap. 10 § yttrandefrihetsgrundlagen (YGL).

Den fråga som kvarstår är om beslaget står i strid med förbudet mot censur och andra hindrande åtgärder i 1 kap. 11 § YGL. Av bestämmelsen framgår att det som är avsett att framföras i program eller genom tekniska upptagningar inte på förhand får granskas av en myndighet eller ett annat allmänt organ. Enligt samma bestämmelse är det inte heller tillåtet för en myndighet eller annat allmänt organ att på grund av innehållet förbjuda eller hindra framställning, offentliggörande eller spridning bland allmänheten av ett program eller en teknisk upptagning, om åtgärden inte har stöd i YGL (det s.k. hinderförbudet).

Hovrätten konstaterar inledningsvis att varken beslaget eller de utredningsåtgärder som kan komma att vidtas kan anses innefatta en sådan förhandsgranskning som avses i 1 kap. 11 § YGL, eftersom syftet med beslaget inte är att bedöma om innehållet ska få publiceras eller förbjudas. Som tingsrätten konstaterat leder beslaget emellertid till att TV4 förhindras att framställa, sprida och offentliggöra det innehåll som finns på minneskortet. Den omständigheten att materialet inte är tillgängligt för granskning eller andra förfoganden för TV4 medför också att den ansvarige utgivaren berövas möjligheten att bedöma om innehållet ska ingå i en framställning för publicering. Beslaget av minneskortet har skett på grund av innehållet för att utreda misstankar om brott. Åtgärden har inte skett med stöd av YGL och strider därför mot hinderförbudet i 1 kap. 11 § YGL. Beslaget ska på grund av det hävas.

Grunderna för min inställning och min bedömning

Det som är avsett att framföras i program eller genom tekniska upptagningar får inte först granskas av en myndighet eller ett annat allmänt organ. Det är inte heller tillåtet för en myndighet eller ett annat allmänt organ att på grund av innehållet förbjuda eller hindra framställning, offentliggörande eller

spridning bland allmänheten av ett program eller en teknisk upptagning, om åtgärden inte har stöd i denna grundlag (1 kap. 11 § YGL)

Censur definieras i rättsliga sammanhang som förhandskontroll av tryckta skrifter eller andra framställningar i syfte att godkänna eller förbjuda publicering (se Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagarna, 2023 s. 83 f.).

Minneskortet har tagits i beslag som ett led i en brottsutredning. Någon censur i ordets strikta bemärkelse har således inte förekommit.

Möjligheten att nå ut med en framställning som omfattas av TF/YGL kan försvåras även på andra sätt än genom regelrätt censur. Yttrandefrihetsgrundlagarnas censurförbud inkluderar därför förbud även mot andra publiceringshinder. Förbudet mot publiceringshinder gäller inte för hinder av generellt slag. Bestämmelsen är begränsad till hinder som uppställs *på grund av* en framställnings kända eller förväntade innehåll. Det innebär att åtgärder som den enskilde kan uppleva som hinder ändå är tillåtna. Det gäller sådant som generell beskattning, miljökrav, arbetstidsregler etc (Axberger, a.a. s. 86).

Polisen har som ett led i en brottsutredning tagit det aktuella minneskortet i beslag i syfte att utreda misstankar om att en fotograf vid TV4 filmat in i en rättssal i strid med 5 kap. 9 b § rättegångsbalken, vilket är straffbart med stöd av 9 kap. 5 a § samma lag. Den straffbestämmelse som ligger till grund för beslaget gäller generellt, vilket även regleringen om beslag gör (27 kap. 1 § rättegångsbalken). Med stöd av sistnämnda bestämmelse får beslag ske endast i där särskilt angivna syften. Inget av dessa syften är att hindra publicering.

Bestämmelserna har således inte tillkommit i syfte att hindra ett medieföretag att nå ut med en framställning som omfattas av TF/YGL. Åklagaren uppgav vid beslagsförhandlingen vid tingsrätten att syftet med beslaget var att säkra bevisning. Efter att de åtgärder som behövde genomföras i brottsutredande syfte vidtagit skulle beslaget hävas. Beslaget har alltså inte skett i syfte att minneskortet skulle begäras förverkat och inte heller i syfte att hindra TV4 från att publicera filmen eller bilderna.

Min uppfattning är att hovrättens tillämpning av hindersförbudet för alldeles för långt. Högsta domstolen bör därför förklara att det inte funnits något hinder att ta det aktuella minneskortet i beslag.

Eftersom hovrättens beslut gäller omedelbart och minneskortet redan är utlämnat till TV4 (och därmed inte längre tillgängligt för beslag) kan målet därefter avskrivas från vidare handläggning.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Hovrättens beslut gäller omedelbart och minneskortet har i enlighet med beslutet lämnats tillbaka till TV4. För att en domstol ska besluta om beslag krävs att föremålet i fråga är tillgängligt för beslag. En prövning av mitt överklagande kan således inte leda till att Högsta domstolen förklarar att minneskortet ska tas i beslag.

I avgörandet ”Den verkställda genomsökningen” har Högsta domstolen (i plenum) emellertid uttalat att det förhållandet att ett beslut redan har verkställts inte hindrar en prövning i Högsta domstolen, om det är nödvändigt för att tillgodose ett prejudikatbehov.

Omfattningen av det s.k. hindersförbudet har inte tidigare prövats av Högsta domstolen. I NJA 2015 s. 298 (där det var fråga om ett i beslag taget minneskort från DN i syfte att utreda brott mot skyddslagens bestämmelse om fotograferingsförbud och för att möjliggöra ett förverkande av det aktuella minneskortet) fann Högsta domstolens majoritet att yttrandefrihetsgrundlagarnas anskaffarfrihet hindrade en tillämpning av skyddslagens bestämmelse om beslag. Frågan om det förelegat hinder till följd av förbudet mot censur prövades inte. En ledamot var skiljaktig och ansåg att anskaffarfriheten inte hindrade beslag men att – då beslaget skett även i syfte att möjliggöra ett förverkande av det aktuella minneskortet – förbudet mot censur medförde sådant hinder.

Högsta domstolens beslut i NJA 2015 s. 298 ledde till ändringar i yttrandefrihetsgrundlagarna genom att det infördes en ny bestämmelse i 1 kap 12 § TF, vilken det hänvisas till i 1 kap. 18 § YGL. Fotografering av ett skyddsobjekt omfattas alltså numera av undantaget från anskaffarfrihet och är straffbart enligt skyddslagen. (prop. 2021/22:59 s. 28).

I propositionen uttalade regeringen bl.a. följande angående censurförbudet (a. prop. s. 23)

Kommittén gör bedömningen att skyddslagens bestämmelser om ansvar, beslag och förverkande inte står i strid med censurförbudet men att reglerna

kan komma i konflikt med grundlagarnas förbud mot hindrande åtgärder, i vart fall när åtgärden riktar in sig på informationsinnehållet och hindrar en publicering i ett grundlagsskyddat medium. Till skillnad från *Sveriges advokatsamfund* instämmer regeringen i den bedömningen. Beslag enligt skyddslagen görs inte i syfte att förhandsgranska en avbildning inför publicering utan i syfte att utreda brott enligt lagen. Även om ett beslag kan påverka vad som publiceras, kan en användning av tvångsmedlet inte anses stå i strid med censurförbudet. I annat fall skulle det inte vara tillåtet att använda straffprocessuella tvångsmedel vid t.ex. utredning av brott som omfattas av grundlagarnas undantag för brottsliga anskaffningsmetoder. Att skyddslagens bestämmelser däremot kan komma i konflikt med förbudet mot hindrande åtgärder saknar dock självständig betydelse i de fall anskaffarfriheten är inskränkt.

Domstolarna har funnit att anskaffarfriheten inte hindrar ett beslag av det aktuella minneskortet. Hovrätten har dock, såsom det får förstås, funnit att den omständigheten att en eventuell publicering skulle komma att försenas till följd av polisens undersökningar av det i beslag tagna minneskortet står i strid med det s.k. hinderförbudet i yttrandefrihetsgrundlagarna.

Hovrättens resonemang för enligt min uppfattning alldeles för långt. Om hovrättens beslut skulle bli vägledande innebär detta i en förlängning att det **alltid** föreligger hinder mot att i brottsutredande syfte ta något som kan vara avsett att publiceras i beslag från en journalist eller ett medieföretag. En sådan tolkning av bestämmelserna kan medföra långtgående konsekvenser för möjligheterna att utreda och beivra brott och då heller inte bara brott som en journalist eller annan medarbetare vid ett medieföretag kan misstänkas för.

Jag anser mot denna bakgrund att det är av stor vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar mitt överklagande.

Bevisning m.m.

Jag åberopar inte någon bevisning. Målet kan avgöras på handlingarna.

Katarina Johansson Welin

My Hedström

Kopia till:

Utvecklingscentrum

Norrorts åklagarkammare i Stockholm (AM-22229-23)

Kammaråklagaren Jenny Karlsson